
FENOMENOLOGIJA I MORALNA PROSUDBA HOMOSEKSUALNOSTI

Luka Tomašević, Split

UDK: 261.4

176

Pregledni članak

Primljeno 3/2003.

Sažetak

U ovom radu autor analizira fenomen homoseksualnosti, pokušava odrediti njezin pojam i vrste te pronaći uzroke, ukazuje na njezino povijesno postojanje u raznim društvima, na današnje agresivno širenje homoseksualnosti kao opravdanog stava i donosi moralnu prosudbu Katoličke crkve. Naglasivši najprije osnovne istine o spolnosti i spolnom identitetu, u prvom dijelu se ispituje fenomenologija homoseksualnosti i pokušava joj se dati odrednica. Potom se utvrđuje njezina opstojnost u povijesti u svim poznatim društvima i njezino naglo i brzo širenje u današnjem sekulariziranom društvu, kao i borba "gay-udruga" da se homoseksualno ponašanje prizna sasvim normalnim u društvu i u Crkvi. U drugom dijelu autor iznosi moralnu prosudbu kršćanstva i Crkve.

Služeći se analitičkom metodom, autor ističe da su sva društva i kulture u povijesti poznavale fenomen homoseksualnosti, posebice grčko društvo, davale mu različita imena, ali je tek krajem devetnaestog stoljeća započelo znanstveno istraživanje i tumačenje, no fenomen je do danas ostao neprotumačiv.

Krajem dvadesetog stoljeća homoseksualnost se počela smatrati normalnom seksualnom orijentacijom i želi ju se izjednačiti s onom heteroseksualnom. U mnogim zemljama su doneseni zakoni o zabrani diskriminacije na temelju seksualne orijentacije, zakoni koji omogućuju registriranje partnerstva osoba istoga spola. I u Hrvatskoj je takvo ozakonjenje u proceduri.

Kršćanstvo je homoseksualno ponašanje uvijek smatralo moralnim neredom i, dosljedno tome, grijehom, ali Katolička crkva nikada nije proganjala homoseksualce.

Ponukana zbivanjima u današnjem svijetu, a pod pritiskom i nekih "kršćanskih" homoseksualnih udruga, Katolička crkva je

preko Zbora za nauk vjere i u svome "Katekizmu Katoličke Crkve" ponovno iznijela svoj moralni sud o homoseksualnosti i smatra ga teškim moralnim neredom i grijehom ako se vrše homoseksualni čini.

Crkva, međutim, ne osuđuje homoseksualnu sklonost te poziva svoje pastoralne djelatnike da prema takvim osobama budu puni razumijevanja i da im posvete posebnu brigu.

Ključne riječi: spolnost, homoseksualnost, heteroseksualnost, društvo, homoseksualne udruge, kršćanstvo, Crkva, teologija, osoba, Učiteljstvo.

1. OPĆE GLEDANJE NA SPOLNOST

"Jedna od oznaka današnjeg društva je njegovo bezgranično otvaranje ljudskoj seksualnosti i svemu onome što ona sa sobom nosi. Seksualnosti se pristupa na nov i znanstven način, otkriva se njezino bogato, raznoliko značenje i važnost u čovjekovu životu, njezine lijepe i bogate strane. Istovremeno se, međutim, seksualnost degradira, svodi se na čistu tjelesnost i na potrošnu robu".¹

Seksualnost kao takva prožima čitavo ljudsko biće i u ljudskom životu igra veoma važnu ulogu. Ona je Božji dar čovjeku, kako je naglasio sam papa Ivan Pavao II. u tjednim katehezama srijedom koje su se temeljile na Knjizi Postanka.² On o seksualnosti govori kao o daru koji ukrašava ljudsko tijelo, što je izazvalo veliki odjek u tisku čitavog svijeta, i to ne samo onom vjerskom. Takav govor o fizičkoj stvarnosti čovjeka, veličanje stvarateljskoga sjaja tijela po spolnoj različitosti, bilo je velika novost, koja je označila raskid u katoličkoj nauci s platonističkom tradicijom po kojoj su duhovne vrijednosti suprotne tjelesnima.³

¹ P. Šolić, *Kršćanski pogled na seksualnost*, u: *Moralni aspekti ljudske seksualnosti. Moralno teološke studije*, Crkva u svijetu, Split, 2002., str. 7.

² Usp. Ivan Pavao II., *Uomo e donna lo creò. Catechesi sull'amore umano*, Libreria editrice Vaticana, Città Nuova Editrice, Roma, 1985.

³ Neke od tih kateheza su prevedene i tiskane i na hrvatskom jeziku. Usp. "Nje dobro da čovjek bude sam". Prvi niz govora Ivana Pavla II. o ljubavi i braku prema prvim poglavljima Knjige Postanka – u generalnim audijencijama srijedom, od rujna 1979. do travnja 1980., Tomagraf, Zagreb, 2001.

Biti muško ili žensko jest naša ljudska stvarnost, kojoj nitko ne može izmaći i ta stvarnost prodire u naš individualni i socijalni bitak. Ne postoji ljudski generički bitak. Pripadnost jednom spolu zadire toliko u dubinu našeg osobnog "ja" da čovjeka nije moguće zamisliti bez tog seksualnog identiteta. To je jedna od prvih i osnovnih dimenzija što je čovjek uviđa: nekoj osobi možemo zaboraviti ime, dob, izgled, ali nikada nećemo zaboraviti radi li se o muškarcu ili ženi.

Stoga se seksualna bipolarnost i čini normalnom i naravnom. S obzirom na samu genitalnu seksualnost, to i jest točno, ali s obzirom na morfološku specifičnost, na vlastite psihološke attribute, ta bipolarnost i nije tako očita. Moderne antropološke znanosti upozoravaju da se muško ili žensko postaje u sukcesivnim fazama života, ali i da postoje kritični momenti primanja identiteta kada može doći i do devijacija.⁴

Pripadati određenom spolu, tj. biti seksualna osoba i osjećati se takvom, danas se naziva vlastitim *spolnim identitetom*. Taj identitet jest trajnost življenja vlastite tjelesne posebnosti kao muško ili žensko, što je posljedica iskustvene spoznaje o samima sebi i o vlastitom ponašanju: to sam "ja" u svom tijelu muškarca ili žene.⁵

Oslanjajući se na antropološka i psihološka dostignuća, i dokumenti Crkve tvrde da čovjekova spolnost nije neko zasebno, odvojeno i sporedno područje u čovjeku, niti je to samo biološka funkcija njegove naravi, nego osobina koja karakterizira čitava čovjeka. Deklaracija Zbora za nauk vjere *Persona humana*, o nekim pitanjima seksualne etike jasno veli: "Ljudska osoba, po sudu znanstvenika našeg vremena, pod tako je dubokim utjecajem spolnosti da se spolnost mora ubrojiti među čimbenike koji poglavito određuju život čovjeka. Doista, osoba po spolnosti dobiva one značajke koje ju na biološkoj, psihološkoj i duhovnoj razini čine muškarcem ili ženom, te stoga imaju veliku snagu i značenje za postizavanje zrelosti svakog pojedinog čovjeka i za njegovo uključenje u društvo."⁶

⁴ Usp. Papinsko vijeće za obitelj, *Ljudska spolnost: istina i značenje*. Odgojne smjernice u obitelji, Kršćanska sadašnjost, dokumenti 106, Zagreb, 1997; vidi i J. Money - A. A. Ehrhardt, *Uomo, Donna, Ragazzo, Ragazza*, Milano, 1976.

⁵ Usp. J. Money - P. Tucker, *Essere uomo, essere donna*, Milano, 1980., str. 6-8.

⁶ *Persona humana. Izjava Kongregacije za nauk vjere o nekim pitanjima seksualne etike*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 47, Zagreb, 1976., br. 1.

Spolnost, dakle, spada u čovjekovu osobnost, što je u skladu i s onim što Sveto pismo govori o spolnosti čovjeka. Spolnost naime nije samo funkcija nego bitni dio totaliteta čovjekove osobe; nije samo aktivnost koja je usmjerena bilo kojem cilju već ostvarenju čovjeka kao čovjeka.

S tim se ne želi reći da je spolnost glavna čovjekova komponenta, već samo naglasiti da ona prožima čitava čovjeka: njegovo tjelesno ustrojstvo, njegove osjećaje, čuvstva, volju, mišljenje, pa čak i odnos s Bogom. Konačno, spolnost ima veliki utjecaj i na životno opredjeljenje, bilo da se radi o braku, bilo o celibatu.

2. FENOMENOLOGIJA HOMOSEKSUALNOSTI I POKUŠAJ ODREDNICE

Kad je riječ o spolnoj usmjerenosti, dakle o fenomenologiji, spolnost se dijeli na dvije skupine: *heteroseksualnu*, koju čini velika većina ljudi i njezino usmjerenje je prema osobi suprotnog spola, i *homoseksualnu*, kojoj pripada neznatan⁷ broj ljudi čije je usmjerenje prema osobi istoga spola. Postoji još i određeni broj ljudi koji stupaju u odnos s osobama obaju spolova, tzv. *biseksualci* (hermafroditi).

Dok se *heteroseksualnost* čini sasvim naravnom i logičnom, dotle je *homoseksualnost* jedna od najvećih zagonetki i kompleksnih stvarnosti ljudske prirode koja je oduvijek budila ljudsko zanimanje i privlačila brojne stručnjake koji su nastojali istražiti i znanstveno definirati taj fenomen. Međutim, homoseksualnost još i danas ostaje ovijena velom tajne, bilo da je riječ o njezinom postanku, bilo o pojavnosti. Stoga neki znanstvenici i tvrde da se ne smije govoriti o homoseksualnosti kao takvoj, već o homoseksualnim osobama jer homoseksualnih vrsta postoji onoliko koliko i homoseksualnih osoba.⁸ I danas homoseksualnost pokazuje različite značajke, ne samo na kvantitativnoj već i na kvalitativnoj razini i ovisi o osobnoj predispoziciji kao i o socio-kulturalnom kontekstu.

⁷ Vrlo je teško utvrditi točan postotak homoseksualaca. Različita istraživanja donose i različite postotke. Neki procjenjuju da se broj kreće između 4% do 17% u nekim sredinama. Neka novija istraživanja, kao što je bilo u Francuskoj 1992. (ANRS), pokazuju da ima 4,1% muškaraca i 2,6% žena. Diamondova studija iz 1993. godine govori o 5-6% muškaraca i 2-3% žena.

⁸ Usp. W. Müller, citat prema P. Šolić, *Antropologija i teologija homoseksualnosti*, u: Nav. dj., str. 64.

Homoseksualnost je za povijesno kršćanstvo slovila kao grijeh koji se među kršćanima rijetko i spominjao. Posljednjih desetljeća i homoseksualnost nije više nešto Crkvi posve strano, već se nalazi na samom njezinom pragu, izaziva razna pitanja i dovodi njezine stavove u iskušenje. Stavovi suvremenog sekulariziranog društva i kulture sile i Učiteljstvo i teologe da ponovno razmotre svoje povijesno-teološko razumijevanje i tumačenje homoseksualnosti.

S druge strane i homoseksualci dolaze u crkvu ne više samo na sakramente već Crkvi i poručuju: Homoseksualnost nije grijeh jer je ona za mene prirodna. Bog me je stvorio kao takvog. On prihvaća mene i moju homoseksualnost kao dobru. Zbog toga je došlo vrijeme da me Crkva prihvati onakvog kakav jesam." Španjolski kršćanski homoseksualci Crkvi upućuju apel: "Kao članovi Crkve i pripadnici raznih konfesija, potaknuti ljubavlju koju Crkvi ispovijedamo, a zbog osjećaja suodgovornosti, pozivamo Crkvu da se oslobodi predrasuda koje su se stoljećima nakupile protiv homoseksualnosti i transseksualnosti, da ih prizna, u dijalogu sa znanostima, za ono što jesu: jedna od mogućih orijentacija ili seksualnog identiteta žena i muškaraca."⁹

Jasno je da se takvim stavom želi opravdati homoseksualni način života i Crkvu prisiliti da homoseksualne čine više ne smatra moralnim neredom i, dosljedno tome, grijehom.

2.1. Pojam i vrste homoseksualnosti

Sam pojam *homoseksualnost* u znanost je uveo mađarski liječnik Karl Benkert 1869. godine, kada ju je definirao kao "spolnu usmjerenost koja obuzete osobe čini tjelesno i duhovno nespособnima da se normalno spolno uzbude i usađuje im se odbojnost prema drugom spolu, no privlačnosti vlastitog spola ne mogu se oduprijeti".¹⁰ Sama riječ je sastojnica od grčke riječi *homois* (=isti) i latinske *sexus* (=spol) te označava istospolnost. Kroz povijest su je ljudi različito nazivali: seksualna inverzija, onanija, pederastija, treći

⁹ Proglas upućen sa IV. nacionalnog skupa homoseksualaca u Valenciji, održanog od 12. do 14. listopada 2001. pod radnim naslovom "Kršćanstvo, nove obitelji i homoseksualnost" na kojem je imao izlaganje i katolički teolog Benjamin Forcano.

¹⁰ Citat prema A. Pastuović, *Homoseksualnost – pravo da se bude ono što jesi?*, u: *Spektar – srednjoškolski magazin*, Zadar, <http://www.zadarnet.hr/spektar/11homo.htm>.

spol, a žensku su nazivali lezbijska ljubav, safizam, tribadija, dok je svagdašnji govor imao niz pejorativnih izraza.¹¹ Danas homoseksualci sami za sebe uporabljaju termin *gay* koji uključuje ponos same osobe zbog svoje homoseksualnosti.¹²

Prema znanstvenoj literaturi pojam homoseksualnosti označava *isključivu ili vrlo dominantnu* erotsku i afektivnu privlačnost odrasle osobe prema osobama istoga spola i da redovito, ali ne i nužno, s njima ima seksualne odnose.¹³ Homoseksualna osoba, dakle, ima svoju specifičnu psihoseksualnu strukturu, koja je na seksualnom planu isključivo usmjerena prema osobi istoga spola. Prema tome nije homoseksualna osoba samo ona koja se upušta u homoseksualne aktivnosti nego i ona koja prema takvim činima osjeća sklonost i potrebu. Homoseksualnost, dakle, zahvaća čitavo psihosomatsko usmjerenje, ako i nema genitalno-erotičkih čina. To se pokazuje i preko tzv. *kliničkih znakova* kao što su dugotrajna privlačnost za osobe istoga spola, stalni interes za njih, sadržaj spolnih fantazija, sadržaj snova za vrijeme noćnih polucija, nikakav ili slab interes za osobe drugoga spola, upuštanje u homoseksualne aktivnosti zbog jakog tjelesnog užitka, premda ti znakovi nisu jednaki kod svih homoseksualnih osoba.¹⁴

Oblika homoseksualnosti ima nekoliko.

1. *Evolutivna ili razvojna* homoseksualnost pokazuje se prije i za vrijeme puberteta upravo zbog instinktivnog straha prema osobama drugog spola i zbog veće blizine istog spola, zbog nesigurnosti u dodirima i ophođenju s osobama drugog spola, itd. To zapravo i nije prava homoseksualnost, jer redovito prelazi u heteroseksualno ponašanje.

2. *Prigodna ili prolazna* homoseksualnost pojavljuje se samo povremeno, jer je izazvana posebnim okolnostima kao što je npr. dugo boravljenje s osobama istog spola i bez prigode susreta s osobama drugoga spola. Može biti izazvana osamljenošću, napuštenošću i ambijentalnim okolnostima. Promjenom ambijenta brzo se nadilazi jer i nije plod ljudske osobne strukture, već socijalnih uvjetovanosti.

¹¹ Ti izrazi su: peder, tetka, homić, dupedavac, tubaš, topli brat, pederast, zadnjičar.

¹² Usp. P. Šolić, *Isto*. Inače riječ *gay* na engleskom jeziku znači biti veseo.

¹³ G. Marmor, *L'inversione sessuale*, Milano, 1970., str. 9.

¹⁴ Usp. P. Šolić, *Isto*, str. 65.

3. *Posebna, specifična ili konstitutivna* homoseksualnost ostvaruje se kada duševno i tjelesno odrastao muškarac ili žena koji žive u normalnim okolnostima pokazuju posebnu homoseksualnu sklonost prema istome spolu. Ta sklonost može biti toliko jaka da dotična osoba i ne pomišlja na osobu drugoga spola, za nju drugi spol ne dolazi u obzir, a može joj biti i odvratn. *Tada je riječ o pravoj, temeljnoj, istinskoj, stalnoj i isključivoj homoseksualnosti.* Taj oblik homoseksualnosti može imati različite stupnjeve i dubine, tako da osoba ne može drukčije živjeti. Ona je naprosto takva zbog nečega urođenoga ili patološki konstitutivnog što se drži neizlječivim. Takve osobe spolni užitak mogu doživjeti samo s osobama istoga spola i njihov interes je usmjeren isključivo na tijelo, seks i užitak. Pravi broj takvih konstitutivnih homoseksualaca znatno varira, ali je daleko veći među muškarcima nego među ženama. Njihovo ponašanje je potpuno alternativno od heteroseksualnog i oni, kao i njihovi prijatelji, danas to smatraju sasvim normalnim življenjem svoje spolnosti, a u zadnjim desetljećima smatraju da na to imaju i pravo.¹⁵

Svi homoseksualci ne žive svoju homoseksualnost jednako, već ona ima više načina i razina. Stoga je vrlo važno dobro razlikovati življenu homoseksualnost, odnosno treba jasno razlikovati *homoseksualnu orijentaciju* ili sklonost, nazvanu homofilija, i *homoseksualno ponašanje*, tj. vršenje stalnih seksualnih odnosa s osobama istog spola. Sama sklonost je intenzivni osjećaj što ga homoseksualna osoba u sebi nosi koji je usmjeren na osobe istoga spola i dio je njezine konstitucije i psihostrukture, ali se ona nekako uspijeva dominirati. Homoseksualno ponašanje prava je seksualna aktivnost s osobama istoga spola, bilo pod utjecajem strasti ili slobodnim odabirom i pristankom.

2.2. *Uzroci homoseksualnosti*

Fenomen homoseksualnosti se u povijesti različito tumačio, ali ni do danas se nije došlo do jedinstvenog znanstvenog tumačenja.¹⁶ U posljednje vrijeme osim društveno uvjetovane teorije o usvajanju spolnih uloga, pojavljuje se i *genetička teorija*, tj. teorija o genetski predodređenoj homoseksualnosti. Jednostavnije rečeno, homosek-

¹⁵ Usp. P. Šolić, *Isto*, str. 67-69.

¹⁶ O različitim teorijama vidi kod: P. Šolić, *Isto*, str. 85-91.

sualnost je genetski prenosivi kôd koji nastaje tijekom mitoze i mejoze i nosimo ga u svojoj DNA-strukturi. Ta teorija zadobila je maha s usporednim detaljnijim proučavanjem DNA-lanca ali i kao nusprodukt proučavanja nasljeđivanja prilikom kloniranja. Usprkos svemu, homoseksualni gen do danas nije točno identificiran. Jedna od teorija koja se do sada pokazala bespredmetnom je i *biokemijska teorija*, koja homoseksualnost tretira kao posljedicu nesrazmjera u količini spolnih hormona. Biološka istraživanja pokušala su dokazati da je za homoseksualnu pojavu odgovorno jedno područje mozga koje se zove *intersticijski nukleus arteriornog hipotalamusa* (tzv. INAH3), koji je kod žena obično manji nego kod muškaraca.¹⁷ Tako se pokušalo objasniti i činjenicu da postoji veći postotak homoseksualnosti kod muškaraca. Istodobno ispitivanje blizanaca pokazalo je da postoji i genetska komponenta homoseksualnosti, ali to ipak nije u svim slučajevima. Svakako da na homoseksualnost utječu mnogi psihološki i sociološki momenti u čovjekovu razvoju, a značajnu ulogu igra i obiteljski odgoj. Treba istaći da 1976. godine Američko psihijatrijsko društvo uklanja homoseksualnost s popisa mentalnih bolesti i da za današnju psihijatriju homoseksualnost nije psihijatrijski poremećaj,¹⁸ a prema mišljenju Hrvatske liječničke komore ne smatra se ni bolešću.¹⁹ Današnje znanstvene rasprave o uzroku homoseksualnosti vode se, uglavnom, oko bioloških i medicinskih teorija.²⁰

Danas se najčešće smatra da se uzrok homoseksualnosti nalazi u mješavini bioloških i društvenih utjecaja, kao što se događa i s heteroseksualnošću.

¹⁷ Istraživanje je izveo dr. Le Vay u Kaliforniji 1991., kada je otkrio značajnu razliku u veličini jezgre hipotalamusa. Ta je jezgra kod homoseksualnih muškaraca manja nego kod onih heteroseksualne orijentacije. To može biti biološka razlika, ali ona ne govori o uzroku, te istraživanje nije prihvaćeno u znanstvenim krugovima kao uzročno; usp. G. Bosanac, *Znanstvena homofobija*, u: Zarez, dvotjednik za kulturna i dvotjedna zbivanja, 20. 6. 2002.

¹⁸ Takvo mišljenje koje vlada u svim današnjim znanstvenim središtima prvi je put izrazila "Američka psihijatrijska organizacija" 1973. godine, a izričito je zastupljeno i u Hrvatskom psihijatrijskom društvu. Usp. Odgovor prof. dr. sc. Ljubomira Hotujac od 9. travnja 2002. D. Manzinu od u: <http://www.gay.hr>.

¹⁹ Usp. Odgovor Dr. H. Minigo, predsjednika Povjerenstva za stručna pitanja Hrvatske liječničke komore, g. D. Manzin, Vidi: <http://www.Gay.hr>.

²⁰ Usp. B. Greene, G. M. Herek (urednici), *Psihologija ženske i muške homoseksualnosti. Teorija, znanstvena istraživanja i kliničke primjene*, Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1999.

3. HOMOSEKSUALNOST U POVIJESTI I DANAS

Homoseksualnost je postojala u svim kulturama, u svim društvima i kod svih naroda, a stara Grčka se smatra kolijevkom homoseksualnosti, iako se homoseksualnost spominje još u starom Egiptu. Rimljani su mušku homoseksualnost nazvali 'grčkom ljubavi'.

Stari Grci su homoseksualnost doživljavali kao dio seksualnosti, a bila je najviše izražena u obliku pederastije. Naime, homoseksualni odnosi uglavnom su bili odnosi između starijeg muškarca i mladića, gdje je mladić učenik, a onaj drugi pedagog, čija je dužnost bila pružiti mladiću moralni i obrazovni odgoj, a ne samo fizičku ljubav. Naime, homoseksualnost se više promatrala kao običaj i pod vidom ljepote. Ona je uz to bila povezana uz određeno *filozofsko gledište* i uz vojsku. Naime, u grčkoj kulturi žena je bila potisnuta u drugi plan, a uzvisivao se muški um, snaga i ljepota.

Premda je rimska kultura bila stroga prema homoseksualnosti, ipak su je i oni prakticirali, a poznata je i kod svih *primitivnih naroda i plemena*. Znala je biti u tolikoj mjeri raširena kod nekih plemena da su se nenormalnim smatrali oni koji je nisu prakticirali. Kod nekih plemena je bila nužna da bi se moglo postati članom odrasle zajednice (Nova Gvineja).²¹

Premda je Crkva uvijek homoseksualnost smatrala moralnim neredom i grijehom, ona se, unatoč raširenom vjerovanju o predvodničkoj ulozi Crkve u proganjanju homoseksualaca, protivila proglašavanju homoseksualnosti krivičnim djelom. Isticala je da se javni zakoni ne trebaju baviti takvom privatnom stvari nevažnom i za Crkvu i za društvo u cjelini.²²

U razdoblju prosvjetiteljstva (17. i 18. stoljeće) dolazi do liberalizacije zakonodavstava (Napoleonov kodeks npr. izbacuje homoseksualnost iz kriminalnih djela).

U dvadesetom stoljeću se profilira gay-potkultura, koja sredinom stoljeća 'izlazi iz sjene', sedamdesetih se razvija i *gay-liberation movement*, pokret za *gay-oslobođenje*. S druge strane, dvadeseto stoljeće je razdoblje najveće represije nad

²¹ Usp. P. Šolóc, *Isto*, str. 73-75.

²² John Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Christian Era to the Fourteenth Century*, Chicago, University of Chicago Press, 1980.

homoseksualcima. Početkom stoljeća kriminalizacija homoseksualnih odnosa bila je obvezna u gotovo svim nacionalnim zakonima, a kazne česte i stroge. Najdrastičnije je razdoblje nacističkoga i staljinističko-komunističkog režima, gdje su homoseksualci bili strogo kažnjavani.

Kraj dvadesetog stoljeća je i razdoblje u kojem se u mnogim zemljama svijeta homoseksualnost počinje tretirati kao normalna seksualna orijentacija, ravnopravna onoj heteroseksualnoj. Donose se zakoni koji zabranjuju diskriminaciju na temelju seksualne orijentacije, a u mnogim zemljama i zakoni koji omogućuju registriranje partnerstva osobama istog spola. Sve to izvodi jaki *gay*-pokret, kroz koji se javlja niz organizacija koje se bore za integraciju homoseksualaca u dominantnu kulturu.²³

Pojavile su se čitave udruge homoseksualaca koje traže i promiču svoja "prava", a sav tisak to javno prihvaća. Tako se i kod nas piše: "Pravo na spolnu orijentaciju privatna je stvar pojedinca i dio je osnovnih ljudskih prava. Bez takvog stava nemoguće je prihvatiti pa i shvatiti različitu spolnu opredijeljenost onih kojima je priroda namijenila sklonost prema istom spolu, a ne vlastito opredjeljenje za razvratnim životom, kako se u ipak primitivnijim sredinama to ponekad tumači."²⁴ Danas homoseksualci organiziraju svoje parade diljem svijeta (World Pride),²⁵ a jedna od najpoznatijih i najbrojnijih je bila ona u Rimu 2000. godine. U našem laičkom društvu seksualna orijentacija se promiče kao pravo na vlastiti identitet koji nikoga ne ugrožava, tako da zakoni i ustavi nekih zemalja ne dopuštaju diskriminaciju na temelju seksualne orijentacije.²⁶

No, diljem svijeta homoseksualne udruge su započele veliku agresivnu kampanju za svoja prava. Svjedoci smo te kampanje danas i u Hrvatskoj. Dr. R. Čavar, predsjednica Hrvatskog pokreta za život i obitelj, vrlo dobro opisuje današnje stanje u Hrvatskoj: "U Republici Hrvatskoj se već, od dolaska trosiječanjske vlasti 2000.

²³ Usp. www.Gay.hr.

²⁴ P. Peko, *Homoseksualnost nije bolest*, u: Slobodna Dalmacija, subota, 29. 6. 2002.

²⁵ Redovito te parade bivaju oko 29. lipnja kao njihov spomendan na 27. 6. 1968. godine kada je policija izvršila raciju i privela trojicu homoseksualaca u baru *Stonewall* u New Yorku. U paradi su obvezatna barem tri odjevna predmeta i marširaju pod zastavom duginih boja i parolom *Pride* (Ponos).

²⁶ Ove je godine u Nizozemskoj ozakonjen i homoseksualni brak koji je po pravima izjednačen s heteroseksualnim. O tome se i kod nas vodi saborska rasprava.

godine, a posebno od prije oko godinu dana, provodi prava i dirigirana medijska kampanja u smislu afirmacije i promicanja homoseksualnosti. Čak, da stvar bude još i luđa i opasnija, prije koji mjesec objavljeno je da je jedna značajna europska institucija dala donaciju od 40.000 eura riječkoj lezbijskoj udruzi 'Lori', kao potporu za promicanje homoseksualnih prava u Republici Hrvatskoj. Također je ta udruga prošle godine, kao i ove, dobila novčanu potporu iz državnog proračuna Republike Hrvatske, na nivou vladinog ureda za udruge... Usput rečeno, Hrvatski pokret za život i obitelj iz državnog proračuna Republike Hrvatske prošle godine nije dobio ništa, a ove svega 16.500 kuna, dok je lezbijskoj udruzi 'Lori' dano znatno više."²⁷

Potom je u Hrvatskoj ubrzo na scenu stupila i lezbijska udruga Kontra (osnovana 1997.) i muška udruga Iskorak (osnovana 2002.), koje su odmah stvorile svoje web-stranice, a očekivati je da ih bude sve više.²⁸ Te udruge su se proslavile prošloga ljeta kada su u Zagrebu organizirale i svoju prvu gay-paradu kojoj je u hrvatskim medijima dan veliki publicitet, a u kojoj je marširao i ministar unutarnjih poslova g. Šime Lučin.

Njihova kampanja "za svoja prava" u posljednje vrijeme postaje sve agresivnija te javno napadaju i prozivaju one koji se s njima ne slažu kao što su prozvali i prof. dr. A. Rebića,²⁹ a nizozemska udruga homoseksualaca je 11. 7. 2000. podnijela i tužbu protiv pape Ivana Pavla II. sudu u Amsterdamu "zbog diskriminacije na koju potiču njegove izjave protiv homoseksualaca".³⁰

Lezbijska skupina Kontra i grupa Iskorak su 9. listopada 2002. godine uputile "Otvoreno pismo Vladi Republike Hrvatske" da podrži Prijedlog Obiteljskog zakona što ga predlaže Ministarstvo rada i socijalne skrbi jer se u njemu "reguliraju određena prava koja se odnose na životne zajednice osoba istoga spola". Ujedno ukazuju Vladi da bi tim zakonom "Republika Hrvatska pokazala da, uvažavanjem čitavog niza dokumenata i preporuka Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe, teži transformaciji u suvremenu demokratsku građansku državu".³¹

²⁷ R. Čavar, *Jalovo i štetno*, u: Veritas, br. 7-8/2002.

²⁸ Usp. <http://www.gay.hr>.

²⁹ Naime, prof. dr. sc. Adalbert Rebić je homoseksualnost nazvao bolešću; usp. P. Peko, *Homoseksualnost...*

³⁰ Usp. <http://w.w.w.Hrt.hr/vijesti>.

³¹ Usp. Gay.hr/portal.

Zanimljivo je da je potom krenula medijska kampanja protiv zastupnika katolika u Saboru s naglaskom kako Crkva diskriminira homoseksualce,³² a medijski prostor se otvorio g. Davorku Vidoviću, ministru rada i socijalne skrbi, koji tumači kako se "obitelj nalazi u snažnom previranju, ona više nije onako čvrsta i 'totalna' institucija, postaje jednoroditeljska, višeroditeljska, rekonstruirane obitelji. Postoje obitelji dvoje ljudi istoga spola, koji nužno ne moraju biti i seksualna zajednica... Nas se kao zakonodavce ne treba ticati kako ljudi prakticiraju svoj spolni život".³³

Istodobno su neki novinari počeli prozivati Crkvu zato što ne dopušta da budu zaređene homoseksualne osobe i što ih otpušta iz svojih sjemeništa. Pače, posljednjih se mjeseci u tisku mogu naći i najave Zbora za kler i Zbora za Katolički odgoj kako se u tom pogledu pripremaju i oštrije mjere.³⁴

Riječ je, dakle, o pravom promicanju homoseksualnih formalnih zajednica, kao i o promicanju homoseksualnosti kao društveno poželjnog ponašanja od strane državne vlasti, što je izravno upereno protiv dobra obitelji, smatraju neki.³⁵ To je, zapravo, čisto političko pitanje i kao takvo trebalo bi ga tretirati i na mjerodavnim političkim razinama i u našoj javnosti. "Obmana je da se homoseksualne osobe, boreći se za zakonsko priznanje svojih 'bračnih' zajednica, bore za svoja ljudska prava, jer ljudska su prava samo ona koja neotuđivo pripadaju svim ljudskim osobama. Mogu biti ugrožena ljudska prava homoseksualaca, kao i heteroseksualnih osoba, ali to se nipošto ne događa uskraćivanjem tobožnjeg prava na brak".³⁶ Ako se dublje pogleda, homoseksualci zapravo traže posebna prava ili, drugim riječima, privilegije, što im naša Vlada omogućuje i u čemu ih podržava. U Hrvatskoj je obitelj pod posebnom zaštitom Ustava, pa bi se moglo reći da je zahtjev da se u Obiteljskom zakonu donesu odredbe kojima bi se regulirao i "brak" istospolnih osoba zapravo traženje nečega što je protuustavno. Činjenica da homoseksualnost,

³² Usp. *Jutarnji list*, 7. 11. 2002.

³³ Usp. *Novi list*, 19. 9. 2002.

³⁴ Usp. I. Bešker, *Crkva će iz sjemeništa tjerati homoseksualce*, u: *Jutarnji list*, 6. 11. 2002.

³⁵ Usp. *Glas Koncila*, Komentar, 7. 7. 2002. Komentar je posvećen homoseksualcima i njihovom položaju u hrvatskom društvu te prvoj gay-paradi održanoj u Zagrebu.

³⁶ *Isto*.

zahvaljujući medijima i onima koji su se njima poslužili, a ne osobama tih sklonosti, kao pojava nametnuta cjelokupnoj, pa i katoličkoj javnosti, predstavlja izazov za katoličke vjernike da prema toj pojavi zauzmu crkveno i katoličko stajalište. Premda je čitava manifestacija i sve ono što joj je prethodilo i što ju je pratilo trebala uz ostalo biti provokacija baš prema katolicima, treba uistinu reći da je Bogu, a onda i svakome pravom vjerniku, svaki čovjek najveća svetinja, bez obzira na ljudske sklonosti općenito, pa tako i seksualne.

Na agresivnost homoseksualaca, na njihovu paradu i zahtjeve, reagirao je i Hrvatski pokret za život i obitelj preko svoje predsjednice, ali toj izjavi nije obraćena nikakva pozornost u medijima. Dr. Čavar piše: "U ime Hrvatskog pokreta za život i obitelj najodlučnije prosvjedujem protiv održavanja homoseksualne parade u Zagrebu, kao i još više protiv vlasti u Republici Hrvatskoj koja je dopustila i odobrila takvo javno prezentiranje seksualnih nastranosti, veoma štetnih za pojedince, društvo u cjelini i posebno za budućnost hrvatskog naroda. Također prosvjedujem protiv ponašanja Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, na čelu s ministrom Šimom Lučinom, zbog sudjelovanja u štetnim perverzijama i zbog zloporabe hrvatske policije u štetne svrhe, poticanjem na narušavanje javnog reda i mira... S obzirom da u Republici Hrvatskoj ničija stvarna i opravdana prava zakonski nisu ugrožena, osim, nažalost, nerođenoj djeci pravo na život, što je zločin nad zločinima, nitko od rođenih nema i ne može imati pravo na štetno ponašanje, i to uz pomoć države, u bilo kojoj sferi svoga života, a najmanje na tako važnom i za život presudnom području kao što je spolni život."³⁷

Potaknut tom medijskom kampanjom o homoseksualnosti, posebice Nacrtom obiteljskog zakona i Ured Hrvatske biskupske konferencije za obitelj je organizirao okrugli stol o homoseksualnosti u Zagrebu 20. 11. 2002. s temom "Homoseksualnost – stanje ili opredjeljenje", na kojemu su nastupila dva poznata moralista, dr. sc. J. Grbac iz Rijeke, dr. V. Pozaić iz Zagreba, psihijatar dr. sc. V. Gruden iz Zagreba, zauzeti katolički djelatnik S. Lice i Dorino Manzin, predsjednik udruge Iskorak. Predavači su jednodušno iznijeli sve navedene stavove, a D. Manzin je poručio da homoseksualci ne žele promijeniti, nego proširiti definiciju obitelji.³⁸

³⁷ R. Čavar, *Isto*.

³⁸ Usp. *IKA* (Informativna Katolička Agencija), br. 48 (2002), 27. 11., str. 3.

I iz činjenice da je na takav okrugli stol pozvan predsjednik jedne homoseksualne udruge dade se zaključiti da Crkva nema ništa protiv homoseksualaca kao takvih i da današnja javna agresivnost homoseksualaca, zapravo, proizlazi iz njihove frustriranosti i svijesti da, ipak, nisu u redu. Možda oni nisu ni svjesni da traženjem nekakvih svojih "prava" obezvrjeđuju i degradiraju stvarna prava osobe, kao i ona braka i obitelji, što ni jedno društvo ne bi smjelo dopustiti. "Logično je da zdravo društvo i pametna vlast cijene čovjeka, promiču zdrav i produktivan odgoj mladih generacija, te daju svaku potporu brakovima i obiteljima, koji su zdrava podloga za obnavljanje pučanstva, te prosperitet svakog društva i svakog naroda."³⁹

4. MORALNO-TEOLOŠKA PROCJENA HOMOSEKSUALNOSTI

Kad je riječ o moralnoj prosudbi homoseksualnosti, onda nju znatno otežava njezina složenost i njezino vršenje. Za moralnu procjenu veoma je važno razlikovati objektivni nered i subjektivnu odgovornost. Kada je riječ o samoj sklonosti, ona je bez ikakve osobne krivnje poput svake druge sklonosti ili bolesti. No, kad je riječ o homoseksualnom ponašanju, tj. vršenju homoseksualnih čina, onda je takvo *ponašanje nemoralno* i homoseksualna osoba je odgovorna za takvo ponašanje. Samo ova druga, tj. njezino vršenje, podliježe moralnoj osudi; to je odgovorni nered i kao takav moralno je nedopušten. To je stav Katoličke crkve tijekom stoljeća, a izražen je u Deklaraciji Zbora za nauk vjere *Persona humana* (1975.), koja o homoseksualnosti ovako govori: "Prema objektivnom moralnom redu, čini u homoseksualnim odnosima lišeni su svoga bitnog i nenadomjestivog cilja. Sveto pismo osuđuje ih kao tešku izopačenost i čak ih prikazuje kao kobnu posljedicu napuštanja Boga. Na temelju takva stava Svetog pisma ipak se ne može zaključiti da su svi koji zbog te nastranosti trpe za nju osobno odgovorni, već se time zapravo kaže da su homoseksualni čini u svojoj biti neuredni i da se ni u kojem slučaju ne smiju odobriti."⁴⁰

Deklaracija, dakle, jasno naglašava tradicionalnu podjelu između objektivnoga i subjektivnog reda moralnosti. Čitava crkvena

³⁹ Usp. R. Čavar, *Isto*.

⁴⁰ *Persona humana*, br. 8.

moralna tradicija jednodušna je u tvrdnji da postoje djela koja su sama u sebi i po sebi zla (*in se et secundum se*). Takva djela nikada ne mogu postati dobra snagom subjektivne nakane koja ih prati niti dobra koja iz njih proizlaze.

Već sv. Pavao jasno govori da se ne smiju činiti zla iz kojih proizlazi dobro (Rim 3,8), a sv. Augustin izričito veli: "Tko može reći da čini koji su u samima sebi grijesi, kao što su krađa, preljub, psovka, više nisu grijesi kada ih se izvrši s dobrom nakanom, ili da izvede još apsurdniji zaključak, da su opravdani grijesi?... Ako i samo jednom dopustimo u svim zlim ljudskim činima, da to što treba prosuditi nije više *ono što je učinjeno*, već *ono zašto je učinjeno*, zar nećemo onda morati zaključiti da se čini, bilo koje vrste oni bili, učinjeni s dobrom nakanom, uvijek moraju smatrati dobrima?"⁴¹

Katolički moralni nauk je taj stav primijenio osobito na tri područja: *na život, na govor i na spolnost*. Na tim područjima čovjek se uvijek izražava na neposredan način i nikako se ne može izraziti čisto instrumentalno, a da ne povrijedi svoje vlastito dostojanstvo ili dostojanstvo drugoga.⁴² Svi čini na tim područjima (ubojstvo nevinoga, hotimična prijevara i uporaba spolnosti izvan braka) djela su *intrinsece mala* i nikada nisu dopuštena. Moralne norme koje takve čine zabranjuju vrijeđe uvijek i svukud (*semper et pro semper*). Stoga se i veli da *lex negativa obligat semper et pro semper, a lex positiva semper et non pro semper*.

Na osnovi toga moralna teologija naglašava da svaki ljudski čin ima dva bitna vida: *formalni*, koji ovisi o subjektivnoj nakani vršitelja radnje, što usmjerava djelovanje, i onaj *materijalni* (objektivni) koji sam u sebi ima svoju moralnost. Prvi se naziva *finis operantis*, a drugi *finis operis*. *Finis operis* sam u sebi, tj. iznutra, ima svoju internu finalnost, od čega ga subjektivna nakana vršitelja radnje nikako ne može osloboditi niti je izmijeniti i sam vršitelj ne može, a da to ne spozna ili da tomu kontrira.

Stoga su homoseksualni čini "u svojoj biti neuredni", dok u subjektivnom gledanju nitko ne veli da su homoseksualci uvijek i subjektivno odgovorni. Deklaracija jasno uviđa da postoji subjektivna razlika "među homoseksualcima čija je sklonost

⁴¹ *Contra mendacium*, VII,18.

⁴² Usp. R. Spaemann, *La responsabilità personale e il suo fondamento*, Quaderni CRIS, br. 49-50, Roma, 1983.

prolazna, ili barem nije neizlječiva... i homoseksualaca koji su naprosto takvi zbog neke vrsti urođene sklonosti ili bolesne konstitucije za koju se smatra da je neizlječiva" (br. 8).

No, kad je riječ o ovim drugima i kada se "opravdava homoseksualne odnose unutar iskrene zajednice života i ljubavi, slične braku, ako se takvi osjećaju "nesposobnima za život u samoći", Deklaracija jasno naglašava da "o njihovoj krivnji valja prosuđivati razborito. Ne smije se, međutim, primijeniti nikakav pastoralni postupak koji bi im pružio moralno opravdanje, zato što bi ti čini bili u skladu s njihovim stanjem" (br. 8).

Poslije Deklaracije *Persona humana* i u katoličkim krugovima se otvorila velika rasprava o problemu homoseksualnih osoba u Crkvi, a bilo je i katoličkih teologa koji su zastupali liberalnije stavove Crkve prema homoseksualnosti (B. Häring, A. Valsechi, E. Curran, M. Oraison, a posebice J. McNeill i H. van der Spijker),⁴³ što je izazvalo zbrku kod pastoralnog svećenstva i kod samih homoseksualaca. Mnogi su stav Deklaracije smatrali blagonaklonim ili barem indiferentnim prema homoseksualnim osobama koje prakticiraju svoju homoseksualnost, a kako i među homoseksualcima ima katolika, najprije u SAD-u, a potom i u drugim zemljama su se pojavile organizacije "homoseksualaca kršćana" koje su smatrale da njihovo ponašanje nije protiv katoličke moralke.⁴⁴ Zbor za nauk vjere je stoga 1. listopada 1986. godine uputio *Pismo biskupima Katoličke crkve o pastoralnoj brizi homoseksualnih osoba*,⁴⁵ u kojem je ponovno naglasio da "treba, međutim, precizirati da osobita sklonost homoseksualne osobe, premda u sebi nije grijeh, tvori ipak usmjerenje, više ili manje jako, prema jednom s moralnog

⁴³ O tim tezama i teolozima usp. V. Valjan, *nav. dj.*, str. 165-169.

⁴⁴ Prva je bila organizacija New Ways Ministry u nadbiskupiji Washington (1977.) koju su osnovali i vodili R. Nugent, svećenik-redovnik i č. s. J. Gramick, s ciljem da promiču "pravednost i pomirenje između lezbijki i katolika homoseksualaca i široke katoličke zajednice". Oni su izdali i dvije knjige "Building Bridges: Gay and Lesbian Reality and the Catholic Church", 1992., a potom i "Voices of Hope", 1995. Kako su zagovarali da su homoseksualni odnosi u skladu s kršćanskom moralnom, na intervenciju američkih biskupa, Zbor za nauk vjere je izdao Notu u *L'Osservatore Romano*, 14. 6. 1999., njihov stav osudio i zabranio im daljnji rad. Danas se takve organizacije okupljaju u mnogim zemljama na svojim seminarima, npr. Valencia-Adista, 2001., Milano, 2. 2. 2002., odakle šalju svoje Deklaracije Crkvi i na kojima sudjeluju i neki poznati moralisti, mons. Chiavacci, npr.

⁴⁵ Pismo je objavljeno u: *Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske*, br. 6, 1986., str. 14-17.

stajališta u sebi zlom ponašanju. Zbog toga razloga samu sklonost treba gledati kao objektivno neurednu".⁴⁶

Takav stav katoličkog nauka bitno se temelji na Stvoriteljevu planu: "Bog u svojoj beskonačnoj mudrosti i svemogućoj ljubavi, poziva na opstojnost sve stvarnosti, kao odsjaj svoje dobrote. Na svoju sliku i priliku stvara čovjeka, kao muško i žensko. Stoga su ljudska bića Božja stvorenja, pozvana da, po komplementarnosti spolova, odsijevaju unutrašnje jedinstvo sa Stvoriteljem. Tu svoju zadaću ostvaruju na jedinstven način kada sudjeluju s njim u prenošenju života preko uzajamnog zaručničkog darivanja."⁴⁷

Bilo je teologa koji su razvili novu egzegezu, prema kojoj homoseksualnost ne bi bila osuđena u Svetom pismu, o čemu *Pismo biskupima* veli da su takva mišljenja "veoma pogrešna i zastranjajuća" zbog toga što "sveti tekstovi" nisu stvarno shvaćeni kada se tumače na način protivan živoj predaji Crkve. "Da bi bilo ispravno, tumačenje Svetoga pisma treba biti u stvarnoj suglasnosti s ovom Predajom".⁴⁸

Kada je riječ o slobodi i nutarnjoj prisili homoseksualnih osoba, zbog čega bi one bile bez krivnje prema nekim mišljenjima, njihovo ponašanje "zbog toga nije bez krivnje, makar moralna odgovornost može biti umanjena ili pak uvećana zbog različitih okolnosti".⁴⁹

Homoseksualna aktivnost protivi se i temeljnom moralnom načelu prema kojemu je *samo u braku* dopuštena seksualna aktivnost jer je brak prema Božjem planu i prema ljudskoj naravi, jedino mjesto potpune i isključive ljubavi i, dosljedno tome, i spolnih čina koji su izraz te ljubavi. Homoseksualno ponašanje je protiv biblijske simbolike, značenja i svrhe seksualnih moći i "stoga osoba koja se ponaša homoseksualno djeluje nemoralno".⁵⁰

Homoseksualci isključuju i drugi cilj spolnosti: *prokreaciju*, jer ona u istospolnom odnosu nije moguća. "Homoseksualna aktivnost ne izražava komplementarno sjedinjenje koje je sposobno prenijeti život."⁵¹ Time je ubijen bogati simbolizam i značenje bračnog čina, jer nema ni prokreacije, a nema ni pravog sjedinjenja, već to ostaje

⁴⁶ *Pismo*, br. 3.

⁴⁷ *Isto*, br. 6.

⁴⁸ *Isto*, br. 5.

⁴⁹ Usp. br. 11.

⁵⁰ *Isto*, br. 7.

⁵¹ *Isto*.

narcisoidni autoerotizam i surogat koji ne može zadovoljiti dubinskim seksualnim zahtjevima, kako onim obiteljskim tako ni onim ljubavnim, jer homoseksualna ljubav nikada ne može postati znak autentične ljudske ljubavi.

Homoseksualna aktivnost je nemoralna i zbog toga što se homoseksualna osoba podlaže seksualnoj strasti, i to svjesno i slobodno, i traži samo užitak, a užitak je posljedica i popratna pojava, a nikako svrha spolnog čina. Kod homoseksualnih čina užitak postaje isključivi cilj te tako izvrće potpunu vrednotu naravnoga reda, dok takva osoba degradira samu sebe, robuje strasti i slabi svoje duhovne moći. U tim odnosima nema ni korektnosti prema partneru upravo jer se samo traži vlastiti spolni užitak.⁵²

I Katekizam Katoličke Crkve progovorio je o homoseksualnosti, ali ni u čemu nije promijenio stalni nauk Crkve o tom pitanju. Katekizam priznaje da je psihički nastanak homoseksualnosti "velikim dijelom neprotumačiv", no, temeljeći se na Svetom pismu⁵³ i Predaji tvrdi da su "homoseksualni čini u sebi neuredni" i da se "protive naravnom zakonu. Oni spolni čin zatvaraju daru života. Ne proizlaze iz prave čuvstvene i spolne komplementarnosti. Ni u kojem slučaju ne mogu biti odobreni".⁵⁴

Isti stav Crkve o homoseksualnosti može se vidjeti i u druga dva dokumenta: *Ljudska spolnost: istina i značenje*⁵⁵ i *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*,⁵⁶ jer se oba dokumenta pozivaju na prethodno navedene. I papa Ivan Pavao II. se pozvao na Katekizam kada je osudio gay-paradu 2000. u Rimu, nazvavši je "povredom kršćanskih vrijednosti" i izjavio: "O tom pitanju htio bih se ograničiti da pročitam što kaže Katekizam Katoličke Crkve, koji, pošto je ustvrdio da su homoseksualni čini protivni naravnom zakonu, ovako veli: "Nemali broj muškaraca i žena pokazuju duboke homoseksualne težnje. Ne biraju oni svoje homoseksualno stanje; ono za

⁵² Usp. P. Šolić, *nav. dj.*, str. 111.

⁵³ Svetopisamski tekstovi u kojima se najizravnije spominje homoseksualnost su: Post 19,4-10; Lev 18, 22 i 20,13; Suci 19, 22-25; Rim 1, 26-27; 1 Kor 6,9.10 i 1 Tim 1,8-10.

⁵⁴ *Katekizam Katoličke Crkve*. Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994., br. 2357.

⁵⁵ Papinsko vijeće za obitelj, *Ljudska spolnost: istina i značenje*. Odgojne smjernice u obitelji, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 106, Zagreb, 1997., br. 104.

⁵⁶ Sveti zbor za katolički odgoj. *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*. Obrisi spolnoga odgoja, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 69, Zagreb, 1966., br. 101.

većinu njih predstavlja kušnju. Zato ih treba prihvaćati s poštivanjem, suosjećanjem i obazrivošću. Izbjegavat će se prema njima svaki znak nepravredne diskriminacije. Te su osobe pozvane da u svom životu ostvare Božju volju, i ako su kršćani, da sa žrtvom Gospodinova Križa sjedine poteškoće koje mogu susresti uslijed svojega stanja”.⁵⁷

S katoličkog stajališta, dakle, homoseksualnost je, kako to izričito na temelju Svetoga pisma kaže Katekizam Katoličke Crkve, “teško izopačenje”, a “homoseksualni čini u sebi su neuredni”, jer se protive naravnom zakonu i jer spolni čin zatvaraju životu. Homoseksualno stanje, koje osobe s takvim sklonostima najčešće same ne biraju, za njih je posebna kušnja te su osobe s takvim sklonostima, po katoličkom moralu, pozvane na život u suzdržanosti, tj. na krepost čistoće. Potpuno je nespojivo s katoličkim moralom stvaranje zajedništva na temelju te sklonosti i još za to tražiti društvenu registraciju na način braka.

Stoga bi se homoseksualac morao samokontrolirati i živjeti u uzdržljivosti na isti način i s istim duhovnim pomagalicama kao i svaka neoženjena heteroseksualna osoba. I homoseksualci moraju izbjegavati bližnje grešne prigode kao i heteroseksualci, trebaju prihvatiti žrtvu i križ i dužni su kao i svi kršćani živjeti u čistoći. Zato su im potrebni sakramenti, posebno česta i iskrena ispovijed, molitva, svjedočanstvo, savjet i pojedinačna pomoć.

Moralno vrednovanje ne vodi računa samo o olakšavajućim okolnostima, tj. onim subjektivnim, nego i o objektivnim razlikama koje postoje među homoseksualcima, tj. da li se homoseksualnost vrši ili ostaje samo sklonost. Stoga i moralni sud o homoseksualnosti mora uvijek biti negativan jer se u njemu očituje traženje užitka po zlu činu u sebi, ali se subjektivno homoseksualno stanje, budući da je prouzročeno neurotičnim situacijama, mora oprezno vrednovati jer neurotično stanje uključuje stanovitu slabost djelujućeg subjekta i umanjuje mu i slobodu odlučivanja.⁵⁸

Premda današnje humane znanosti homoseksualnost smatraju “naprosto načinom življenja u svijetu”, moralna prosudba se ne može zadržati samo na činjenicama, odnosno na uzrocima i učincima, tj. na tumačenju pojave jer svako ljudsko djelovanje, pa tako i homoseksualno, sa sobom nosi svoju moralnost i moralnu

⁵⁷ Ivan Pavao II., *Angelus, dominica*, 9. 7. 2002; usp. www.vatican.va/holy_father.

⁵⁸ Usp. V. Valjan, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 162-163.

prosudbu. Svakako da treba poštivati tajnu svake osobe, što Deklaracija i naglašava, jer je svaka osoba neponovljiva, svaka se samoshvaća i prihvaća i svaka ima svoje mjesto i djelovanje u svijetu, ali kršćanski moral ima i svoje norme i vrednote i kad je riječ o seksualnosti na osnovu čega se i vrši moralna prosudba.

Kršćanska vizija seksualnosti, a i ona je područje božanskog poziva u čovjeku, jest dinamička vizija koja prihvaća dostignuća modernih znanosti, ali se temelji na biblijskom religioznom moralu koji se temelji na *savezu* između Boga i čovjeka. Upravo moral saveza nam veli da biti muškarac ili žena nije nikakvo dobro u sebi, nego je to mjesto i način *poziva* i *zvanja* koji određuje mjesto u dijalogu i povijesti spasenja. Stoga kršćanska etika ne prihvaća moderni subjektivizam koji odbacuje objektivnu moralnu normativnost i koji naglašava da je u spolnom činu važna samo relacija,⁵⁹ jer ona ima i *naravni zakon*, po kojemu treba živjeti. Upravo po tom metru Crkva i osuđuje homoseksualne odnose i razne druge oblike seksualnih zastranjenja.

U našem današnjem svijetu sve se više širi etičko shvaćanje po kojemu je u seksualnosti i seksualnim ponašanjima važan samo *užitak*.⁶⁰ Kršćanstvo je uvijek gledalo, a i danas gleda na seksualnost i pod vidom prokreacije jer bračni seksualni čin uvijek ima dva značenja: *značenje sjedinjenja* i *značenje prokreacije*. Tako je jasno naglašen personalistički vid spolnosti koji integrira, ali nikako ne nadomješta onaj prokreativni. Crkva dopušta govor o različitim naglascima, kao i o kompleksnosti seksualnog ponašanja, ali ni u kojem slučaju se ne odriče normativnosti na tom području.

Praktične upute

Nema potrebe da osuđujemo homoseksualne čine strože od preljuba ili bluda, a i sv. Pavao ih zajedno nabraja. Pače, ponekad u homoseksualnosti postoje i olakšavajuće okolnosti jer je homoseksualcu često teže izbjeći uzbuđujuće okolnosti.

⁵⁹ Autor te ideje je bio američki teolog J. McNeil, *The Church and the Homosexual*, talijanski prijevod *La Chiesa e l'omosessualità*, Milano, 1979. Tu teoriju od današnjih moralista posebice prihvaća G. Piana, talijanski moralist, a sklon joj je i mons. Chiavacci.

⁶⁰ A. M. Rodriguez, *Od teorije do prakse: Razmišljanje sa stajališta seksualnog terapeuta*, u: *Svesci Communio*, br. 93, 1998., u prijevodu D. Matijevića. Časopis izlazi u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb.

Mora se uzeti u obzir i činjenica određene prisile stoga što je homoseksualno ponašanje često živčani nered zbog čega se i vrši prisila. Sama psihička prisila umanjuje slobodu i veličinu grijeha. No, to ne znači da je homoseksualac lišen odgovornosti, pogotovo ako uživa u svom internom neredu, ako o tome čita ili ako stvara opasna prijateljstva, jer sebe stavlja u bližnju grešnu prigodu. Nužno je da homoseksualac bude iskren i pošten samome sebi. Često je on mogao blokirati nagon strasti još u početnoj fazi, ali to nije učinio. U mjeri u kojoj je sposoban kontrolirati nagone, u toj mjeri on je odgovoran za svoje čine.

Homoseksualnost je vrst nereda te je stoga treba, ako je ikako moguće, i liječiti. No, ta bolest se veoma teško liječi. Za to je potrebna veoma jaka motivacija, koja traži golemu volju pacijenta i analitičara. Stoga je uspjeh veoma rijedak.

Homoseksualce ne bi trebalo osuđivati, proganjati, rugati im se i ismijavati ih. "Takvo ponašanje zaslužuje osudu crkvenih pastira, gdje god se dogodi."⁶¹ Često su homoseksualci svjesni svoje nastranosti, koje se ne mogu riješiti te osjećaju prezir i odbacivanje. Često i oni sami sebe mrze, te pokazuju svoju gorčinu prema Bogu, Crkvi i društvu što ih još više izolira i usamljuje. Stoga im je potrebno pokazati razumijevanje, simpatiju i nastojati ih poticati da ustraju u čistoći i liječenju.

Svećenici i redovnici moraju u svom pastoralu o njima voditi brigu i pokazivati im dobru volju i razumijevanje. Njima "treba biti jasno da vjerno slijede volju Gospodnju onda kada ohrabruju homoseksualnu osobu da provodi čist život i kad je podsjećaju na neusporedivo dostojanstvo koje je Bog i njoj dao".⁶²

U pastoralnom pogledu, dakle, s homoseksualnim osobama treba biti razborit, pun razumijevanja i dobre volje, te treba biti svjestan da one mnogo trpe zbog svojih sklonosti i da kod svećenika *traže pomoć*. Ta pomoć će najbolja biti ako ih se pokuša osloboditi osjećaja krivnje i unutrašnje tjeskobe. I homoseksualci imaju "dostojanstvo djece Božje", i oni su ljudi kao i mi, ljudi različitih profesija i zvanja. To je pitanje ljubavi i bola, identiteta i slobode, pitanje koje se danas nameće i Crkvi i čitavom društvu, jer homoseksualci traže ne samo svoja prava već zapravo ljudski tretman i ophođenje prema njima. I danas mnogo ljudi s lakoćom i

⁶¹ Pismo, br. 10.

⁶² Pismo, br. 13.

prezirom izgovaraju riječi homić, topli brat, lezbijka. Homoseksualcima, kao i njihovoj rodbini, te riječi zadaju bol i bole možda više i od fizičke rane. Kršćanska ljubav traži, pogotovo od svećenika, da učinimo sve kako bi se prvo izbjeglo, a drugo spriječilo. Sama osjetljivost homoseksualnog pitanja u nama kršćanima mora izazvati razumijevanje i ljubav, te ukazati da tom pitanju pristupimo uravnoteženo, ali i razborito, pozitivno, ali i izravno, objektivno, ali i sućutno. Tà riječ je o našoj braći i sestrama.

PHENOMENOLOGY AND MORAL ESTIMATE OF HOMOSEXUALITY

Summary

In this work the author analyses the phenomenon of homosexuality, tries to determine its concept and kinds of it, tries to find the causes of it, points out its historical existence in various societies, its today's aggressive spreading as if it were a justified manifestation, and brings the moral judgement of Catholic Church. Emphasizing the basic truths about sexuality and sexual identity, in the first part of the work the author investigates the phenomenology of sexuality, trying to determine its guidelines. Then he determines its historical existence in all known societies, its sudden and fast spreading in today's secularised society, as well as the fight of "gay societies" to establish homosexual behaviour as something quite normal both in society and Church. In the second part the author presents the Christian and Church's moral estimate.

Employing the method of analysis, the author points out that all societies and cultures in history have known the phenomenon of homosexuality, especially the Greek society; various names have been given to it and not earlier than at the end of 19th century scientific investigations and explanations began, but until now the phenomenon has remained unexplainable.

At the end of 20th century homosexuality was starting to be considered a normal sexual orientation trying to be equalized to heterosexuality. In many countries laws have been passed to make the discrimination on the ground of sexual orientation illegal, as well as the laws enabling the registration of partnership between the

persons of the same sex. And also in Croatia such legalization has been in progress.

Christianity has always considered homosexuality as a moral disorder and, consequently, as a sin, but the Catholic Church has never persecuted homosexuals.

Actuated by the developments in today's world and under the pressure of some "Christian" homosexual associations, the Catholic Church has again put forward its moral judgement on homosexuality through the Convention for the Doctrine of Faith and in its "Catechism of Catholic Church", considering it as a grave moral disorder and sin if homosexual acts are performed.

However, Church does not condemn homosexual inclination and calls on its pastoral participants to be full of understanding toward such persons and to dedicate special care to them.